

VÄRLDENS STELNANDE

Låt oss nu återvända till att förklara det sätt, varpå i den moderna tiden en värld faktiskt så vitt möjligt förverkligas enligt den materialistiska uppfattningen. För att förstå detta måste man först och främst minnas något som vi redan många gånger sagt, nämligen att den mänskliga ordningen och den kosmiska ordningen i verkligheten icke alls är skilda åt, såsom man i våra dagar alltför lätt föreställer sig, utan att de tvärtom är nära förbundna, så att den ena av dem ständigt återverkar på den andra och det alltid finns en motsvarighet mellan deras respektive tillstånd. Denna betraktelse förutsätts väsentligen i hela läran om cykler, och utan den är de traditionella uppgifter, som hänför sig till denna, nära nog fullständigt obegripliga. Det förhållande, som råder mellan vissa avgörande skeden av mänsklighetens historia och vissa kataklysmor, som inträffar enligt bestämda astronomiska perioder, är kanske det mest slående exemplet härpå. Men det säger sig självt att detta endast är ett ytterlighetsfall av dessa motsvarigheter, som i verkligheten föreligger i ett oavbrutet skick, även om de nog är mindre framträdande så länge som tingen förändras blott gradvis och nästan omärkligt.

När så är förhållandet, är det helt naturligt att under den cykliska utvecklingens lopp hela den kosmiska manifestationen och den mänskliga mentaliteten, som för övrigt nödvändigtvis är inbegripen däri, samtidigt följer en och samma nedgående rörelse i den bemärkelse som vi redan närmare angivit och som är ett gradvis skeende fjärmande från principen, alltså från den första andlighet som innebor i manifestationens essentiella pol. Om man godtar det gängse språkbrukets termer, vilka för övrigt tydligt framhäver det inbördes samband vi betraktar, kan man beskriva denna rörelse såsom ett slags fortgående "materialisering" av själva den kosmiska miljön. Det är först när denna "materialisering" har nått en viss grad, där den redan är mycket starkt framträdande, som i ett växelförhållande den materialistiska uppfattningen kan uppstå hos människan liksom den allmänna inställning som praktiskt motsvarar den och, som vi redan sagt, rättar sig efter föreställningen av det som man kallar det "vanliga livet". Utan denna verkliga "materialisering" skulle för övrigt intet av detta äga minsta sken av berättigande, ty den omgivande verkligheten skulle i varje stund medföra alltför tydliga gensagor. Materiens själva idé, såsom de moderna tänker sig den, kunde egentligen uppstå först under dessa betingelser. För övrigt är det som den mer eller mindre förvirrat uttrycker i alla händelser bara ett gränsvärde, som under loppet av den nedgång det rör sig om aldrig kan nås, först och främst därför att den betraktas såsom något rent kvantitativt och sedan därför att den antas vara "örörlig" och en värld, där det funnes något verkligt "örörligt", därigenom genast skulle upphöra att existera. Denna idé är nog därför den mest illusoriska som tänkas kan, emedan den absolut inte motsvarar någon verklighet, hur lågt denna än vore belägen i den manifesterade tillvarons hierarki. Man skulle vidare kunna säga och med andra ord att "materialisering" finns såsom en tendens men att "materialiteten", vilken vore det fullständiga resultatet av denna tendens, är ett tillstånd som icke kan förverkligas. Därav följer, bland andra konsekvenser, att de mekaniska lagar, som den moderna vetenskapen formulerat teoretiskt, aldrig kan exakt och strängt tillämpas på erfarenhetens villkor, där det alltid finns element, som nödvändigtvis undandrar sig dessa, också i det skede, där dessa elements inverkan nästan är reducerad till ett minimum. Det handlar här alltså aldrig om annat än en ungefärlig beräkning, vilken i detta skede och med förbehåll för fall, som då blivit exceptionella, kan vara tillräcklig för de omedelbara materiella behoven men som icke desto mindre innebär en mycket grov förenkling, som fråntar denna beräkning allt "vetenskapligt" värde i den verkliga innebörden av ordet "vetenskap". Det är också med samma ungefärlighet, som sinnevärlden kan antaga utseendet av ett "slutet system" både i fysikernas ögon och i det skeende som utgör det "vanliga livet".

I stället för att tala om "materialisering", som vi nyss gjort, kan man tala även om "övergång i fast form" eller "stelning" i en bemärkelse, som i grunden är densamma och på ett sätt, som kanske är exaktare och rentav "verkligare". Genom sin täthet och ogenomtränglighet är ju de fasta kropparna det som mer än något annat ger illusionen av "materialitet". Samtidigt påminner oss detta om det sätt, varpå Bergson, såsom vi ovan angivit, talar om det "fasta" såsom på sätt och vis utgörande förnuftets eget område, varvid det för övrigt är uppenbart att han medvetet eller omedvetet (och nog föga medvetet, eftersom han icke endast generaliserar och underlåter att ange någon inskränkning utan även tror sig kunna därmed mena "intelligensen", såsom han alltid gör, ehuru det han säger i verkligheten kan vara tillämpligt endast på förnuftet) mer bestämt åsyftar det som han ser omkring sig, det vill säga det "vetenskapliga" bruk som för närvarande göres av detta förnuft. Vi skall tillägga att detta faktiska "stelning" just är den verkliga orsaken till att den moderna vetenskapen har "framgång", förvisso icke i sina teorier, som därför icke är mindre falska och som för övrigt stundligen ändras, utan i sina praktiska tillämpningar. I andra epoker, där detta "stelning" ännu inte framträtt så tydligt, hade människan ej ens kunnat drömma om industri sådan som man i dag fattar denna. Nej, en dylik industri hade i verkligheten varit alldeles omöjlig, liksom hela det "vanliga livet", där den innehar en så viktig ställning. Låt oss i förbigående anmärka att detta räcker för att vederlägga alla fantasier av så kallade klärvoajanter, som inbillar sig det förflutna efter förlaga av det närvarande och därvid tillägger vissa "förhistoriska" och i tiden långt avlägsna civilisationer något alldeles liknande det samtida beroendet av maskinerna. Detta är endast en av de former, vari den villfarelse, som populärt uttrycks i orden "historien upprepar sig," yppar sig och som innebär en fullständig okunnighet om det som vi kallat tidens kvalitativa bestämningar.

För att komma till den punkt vi beskrivit måste människan ha förlorat bruket av de förmågor som normalt möjliggör för henne att överskrida sinnevärldens begränsningar. Så är det just på grund av denna "materialisering" eller detta "stelning", som naturligt försiggår i henne liksom i den kosmiska manifestationen, som hon ingår i och som betydligt inskränker hennes "psykofysiologiska" konstitution. Ty även om sinnevärlden i en högst verklig mening är omgiven av tjockare skiljeväggar än den var i sina tidigare tillstånd, är det likväl så att det aldrig någonstans kan finnas en absolut åtskillnad mellan olika slag av tillvaro. En dylik åtskillnad skulle medföra att från verkligheten avskildes själva det område som det inneslöte, så att detta område, i förevarande fall sinnevärlden, genast försvunne. Man kan för övrigt med fog fråga sig, varför ett så fullständigt och allmänt förtvinande av vissa förmågor faktiskt kunnat inträffa. För detta har krävts att människan först förmåtts rikta hela sin uppmärksamhet uteslutande på sinnliga ting, och det är därmed som detta avvikelsearbete, som man kunde kalla "tillverkningen" av den moderna världen, nödvändigtvis ha måst börja. Givetvis kunde icke heller detta arbete ha "framgång" annat än just i detta skede av cykeln och genom att på "diaboliskt" vis utnyttja de i själva miljön rådande villkoren. Hur det än förhåller sig med den sistnämnda saken, som vi för stunden icke skall framhålla mera, kan man icke nog förundra sig över det högtidliga struntpratet i vissa deklamationer, kära för vetenskapliga "popularisatorer" (vi borde snarare säga "scientister"), som roar sig med att jämt och samt påstå att den moderna vetenskapen oupphörligt förskjuter den kända världens gränser. (1) Detta är i själva verket sanningens raka motsats: aldrig har dessa gränser varit så trånga som de är i de uppfattningar denna profana föregivna vetenskap erkänt, och aldrig har vare sig världen eller människan varit så nedsatta, till den grad att de reducerats till blotta kroppsliga väsenden, enligt hypotesen saknande den minsta möjlighet till förbindelse med allt annat slag av verklighet!

För övrigt har frågan en annan sida, vilken står i ett ömsesidighets- och tilläggsförhållande till den sida vi hittills betraktat. Människan är i allt detta inte reducerad till rollen av en blott passiv åskådare, som måste begränsa sig till att göra sig en mer eller mindre sann eller mer

eller mindre falsk uppfattning om det som pågår omkring henne. Hon är själv en av de faktorer som aktivt ingriper i de förvandlingar som sker i den värld hon lever i, och vi bör tillägga att hon till och med är en särskilt viktig faktor på grund av den i egentlig mening "centrala" ställning hon innehar i denna värld. När vi talar om detta mänskliga ingripande, avser vi icke att anspela enbart på de konstlade förändringar som industrin låter den jordiska miljön undergå och som för övrigt är alltför uppenbara för att det skulle finnas anledning att här utbreda sig över dem. Detta är säkerligen något man lämpligen bör taga hänsyn till, men det är ej allt, och det som det främst gäller, sett från den synpunkt vi för ögonblicket intar, är något helt annat, som människan inte har velat, åtminstone inte uttryckligen och medvetet men som likväl i verkligheten går betydligt längre. Sanningen är i själva verket att den materialistiska uppfattningen, sedan den på något sätt väl bildats och utbretts, icke kan underlåta att bidra till att ytterligare förstärka detta världens "stelning", som den från första början möjliggjort. Och alla de slutsatser, som direkt eller indirekt härleder sig från denna uppfattning, däribland den gängse föreställningen om det "vanliga livet", måste rikta sig mot detta samma mål, ty själva den kosmiska miljöns allmänna återverkningar växlar verkligen efter den inställning människan intar till denna. Man kan i sanning säga att vissa av verklighetens aspekter döljer sig för den som föreställer sig denna på profant och materialistiskt vis, och gör sig otillgängliga för hans iakttagelse. Detta är inte bara ett mer eller mindre "bildligt" talesätt, såsom vissa kunde vara frestade att tro, utan helt enkelt uttryck för ett faktum, liksom det är ett faktum att djuren spontant och instinktivt flyr för den som visar dem en fientlig inställning. Det är därför som detta är ting, som aldrig kommer att kunna konstateras av materialistiska eller positivistiska "lärde", vilket naturligtvis befäster dessa än mera i deras tro på sina uppfattningars giltighet, alltmedan det förefaller ge dem liksom ett slags negativt bevis, då det ju likväl icke är något annat än en enkel effekt av uppfattningarna själva. Givetvis är det ingalunda fallet att dessa ting därför skulle ha upphört att existera efter materialismens och positivismens tillblivelse, men de "förskansar" sig verkligen bortom det område som ligger inom räckvidden för de profana lärdes erfarenhet. Därvid avstår de från att tränga in på detta område på något sätt, som kan låta ana deras verkan eller själva existens, liksom i en annan ordning, som för övrigt ej är utan samband med denna, förrådshuset för traditionell kunskap allt mer oeftergivligt döljer och sluter sig för den moderna andans inträngande. Detta är på sätt och vis "motstycket" till inskränkningen av människans förmågor till dem som egentligen hänför sig enbart till den kroppsliga tillvaroformen. Genom denna inskränkning blir hon, såsom vi sade, oförmögen att utträda ur sinnevärlden. Genom det som det nu handlar om förlorar hon dessutom varje möjlighet att konstatera ett uppenbart ingripande av översinnliga element i själva den sinnliga världen. Sålunda fullbordas för henne, så långt möjligt är, "tillslutandet" av denna värld, vilken sålunda blir så mycket "fastare" som den är så mycket mer isolerad från alla andra slag av verklighet, också från dem som är denna värld närmast och utgör endast olika tillvarorformer av ett och samma individuella område. Inom en dylik värld kan det förefalla som om "det vanliga livet" hädanefter kunde fortgå utan besvär och oförutsedda missöden liksom rörelserna hos ett fullkomligt inrättat "maskineri". Strävar inte den moderna människan, sedan hon "mekaniserat" den värld som omger henne, att "mekanisera" sig själv efter bästa förmåga, på alla de verksamhetsområden som alltjämt ligger öppna för hennes snävt begränsade natur?

Hur långt världens "stelning" i verkligheten än kan drivas, kan det likväl aldrig bli fullständigt, och det finns gränser bortom vilka det aldrig kan gå, emedan, såsom vi sagt, dess yttersta mål vore oförenligt med hela den verkliga tillvaron, också den av lägsta graden. Det är rent av så att detta "stelning" blir vanskligare allteftersom det fortskrider, ty den lägsta verkligheten är också den minst stabila; den oupphörligt växande hastighet, varmed den nuvarande världen förändras, vittnar blott alltför värtaligt därom. Ingenting kan hindra att det bildas "sprickor" i detta föregivna "slutna system", som för resten genom sin "mekaniska"

beskaffenhet har något konstgjort över sig (det säger sig självt att vi här fattar ordet ”konstgjort” i en mycket vidare bemärkelse än den som avser blott industriell produktion), vilket knappast är ägnat att inge förtroende för dess varaktighet. Också för närvarande finns redan många tecken, som just tyder på att dess ostadiga jämvikt nästan håller på att rubbas. Det har nått därhän att det som vi säger om den moderna tidens materialism och mekanism i en viss bemärkelse nästan kunde förläggas till det förflutna. Detta betyder förvisso inte att dess praktiska konsekvenser inte kan fortsätta att utvecklas ytterligare under någon tid eller att dess inflytande på den allmänna mentaliteten inte skall dröja kvar mer eller mindre länge, om icke annat därför att ”populariseringen” i sina olika former, däribland skolundervisningen i alla sina grader, där otaliga ”kvarlevor” av detta slag alltid ligger och skräpar (och vi skall snart utförligare återkomma till detta). Men det är icke desto mindre sant att i det ögonblick vari vi befinner oss synes till och med föreställningen om ”materien”, med sådan möda hopfuntad genom så många olika teorier, vara på väg att försvinna. Men kanske finns det ingen anledning att glädjas över hövan däråt, ty, såsom vi klarare skall se i det följande, kan detta icke vara annat än ytterligare ett steg mot den slutliga upplösningen.

Anmärkning

(1) Översättarens anmärkning: med ”scientister” menar Guénon vetenskapstroende, varom mera i kapitel XVIII.

Ovanstående text utgör kapitel XVII av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskogh. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskogh 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.